

MAHLAS

(مخلص)

Divan şairlerinin
şiiplerinde kullandıkları takma ad
(bk. DİVAN EDEBİYATI).

MAHLED b. KEYDÂD

(bk. EBÛ YEZÎD en-NÜKKÂRÎ).

MAHLÛF, Haseneyn Muhammed

(حسنين محمد مخلوف)

Haseneyn Muhammed
b. Muhammed Haseneyn
b. Muhammed Mahlûf el-Adevî
(1890-1990)

Mısırlı âlim ve hukukçu.

14 Şevval 1307 (3 Haziran 1890) tarihinde Kahire'de doğdu. Çok sayıda âlim yetiştiren bir aileye mensup olup Mâlikî âlimi ve Ezher yöneticilerinden Muhammed Haseneyn el-Adevî'nin oğludur. On bir yaşında Ezher'e girdi; aralarında babasının ve Abdullah Dirâz'ın da bulunduğu âlimlerden ders aldı. Ezher'deki öğrenimini tamamladıktan sonra Medresetü'l-kazâi's-şerî'nin yüksek kısmına kaydoldu. Buradaki öğreniminin ardından 1914'te âlimiye pâyesi aldı. 1916 yılından itibaren Kinâ, Deyrût, Feşn, Kahire ve Tanta şerî mahkemelerinde kadı olarak görev yaptı. 1941'de İskenderiye Şerî Mahkemesi başkanı oldu. 1942'de Adalet Bakanlığı Şerî Mahkemeler müfettişliğine getirildi. Aralarında şerî mahkemeler, vesayet altındaki kimselerin şahsî ve malî haklarının denetimine görevli adlî kurumlara (el-mecâlisü'l-hasbiyye) ait kanunların da bulunduğu bazı önemli reform projelerine katıldı. Üç yıl kadar Medresetü'l-kazâi's-şerî'nin ihtisas bölümünde İslâm hukuku dersleri okuttu. 1944'te Yüksek Şeriat Mahkemesi nâibliğine seçildi. 1945-1950 ve 1952-1954 yıllarında Mısır müftülüğü yaptı. Emekli olduktan sonra el-Meşhedü'l-Hüseynî'de fıkıh, tefsir ve hadis dersleri verdi.

Uzun süre Ezher Fetva Kurulu başkanlığı yapan Haseneyn Mahlûf Mecmau'l-buhûsî'l-İslâmiyye, Cemâatü kibârî'l-ulemâ ve Râbıtatu'l-âlemi'l-İslâmî üyeliklerinde bulundu. Ayrıca Medine el-Câmiatü'l-İslâmiyye ve Suudi Arabistan Yüksek Yargı Meclisi'nin kurucu üyelerindendi. Cem'iyetü'n-nühûd bi'd-da'veti'l-İslâmiyye ve Cem'iyetü'l-buhûsî'l-İslâmiyye

başkanlığı da yapan Mahlûf çeşitli dönemlerde bazı nişan ve ödülleri aldı. Tanta Mahkemesi başkanı iken ikinci dereceden, Mısır müftüsü iken birinci dereceden "ilmî taitif kisvesi", 1983'te Kral Faysal Milletlerarası İslâm'a hizmet ödülü, 1986'da sanat ve edebiyat nişanı, 1989'da şeref madalyası, Ezher'in 1000. yılı kutlamalarında birinci dereceden ilim ve sanat nişanı ile ödüllendirildi. Haseneyn Mahlûf 16 Nisan 1990 tarihinde vefat etti.

Eserleri. 1. *Kelimâtü'l-Kur'ân*. Kur'an sözlüğü niteliğinde olan ve sûrelerin mus-haftaki tertibi dikkate alınarak hazırlanan eser (Kahire 1965, 1979, 1994; Beyrut 1404/1984) Ramazan Işık tarafından *Kelime Kelime Kur'ân-ı Kerîm Lugatı ve Açıklaması* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir (İstanbul 1991). 2. *Safvetü'l-beyân li-me'âni'l-Kur'ân* (I-II, Kahire 1956; Küveyt 1407/1987). Kur'ân-ı Kerîm'in kısa açıklamalar şeklinde tefsiridir. 3. *Fetâvâ şer'iyye ve buhûş İslâmiyye* (I-II, Kahire 1951; Kahire, ts. [Dârü'l-i'tisâm]). Mahlûf'un Mısır müftülüğü ve Ezher Fetva Kurulu başkanlığı görevlerinde iken çeşitli konularda verdiği fetvaların bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Naim Erdoğan eseri *İslâmî Araştırmalar-Şerî Fetvalar* adıyla Türkçe'ye çevirmiştir (İstanbul 1978). 4. *el-Mevârîş fi's-şerî'ati'l-İslâmiyye* (Kahire 1952, 1954). Ali Hastaoğlu ve H. Tahsin Feyizli tarafından *İslâm'da Miras Hukuku* adıyla Türkçe'ye tercüme edilmiştir (Ankara, ts. [Nur Yayınları]). 5. *Esmâ'ullâhi'l-hüsnâ ve'l-âyâtü'l-kerîmetü'l-vâride fihâ* (Kahire 1994). 6. *Hükmü's-şerî'ati'l-İslâmiyye fi me'temi leyleti'l-erba'in* (Kahire 1968, 3. bs.). 7. *er-Rûk bi'l-hayevân fi's-şerî'ati'l-İslâmiyye* (Kahire 1914). 8. *Müzekkirât dâ'iye* (Kahire, ts. [Şirketü'l-emel li't-tibâ'a ve'n-neşr]). Mahlûf'un risâle tarzındaki eserlerinden bazıları da şunlardır: *et-Tefsîr ve'l-müfessirûn*, *el-Ahlâku'l-İslâmiyye*, *Ta'îmü's-şif'ati'l-İsmâ'iliyye*, *Fazlu tilâveti'l-Kur'âni'l-azîm*, *Tefsîru sûreti'l-Kadr*.

Haseneyn Mahlûf ayrıca İbn Teymiyye'nin *Şerhu'l-Akîdeti'l-İşfahâniyye* (Kahire 1966, 1983; Riyad 1995), İbn Hacer el-Heytemî'nin *ed-Dürü'l-menâd fi's-şalât ve's-selâm 'alâ şâhibi'l-makâmi'l-mahmûd* (Kahire 1961), Osman b. Ahmed en-Necdî'nin *Hidâyetü'r-râğıb li-şerhi 'Umdeti'l-âlib* (Kahire 1960; Beyrut 1995, 3. bs.) adlı eserlerini neşretmiş, İbnü'l-Cezerî'nin *'Uddetü'l-Hişni'l-ḥaşîn min ke-*

lâmi seyyidi'l-mürselîn isimli eserini şerhetmiştir (Kahire 1961).

BİBLİYOGRAFYA :

Haseneyn Muhammed Mahlûf, *Müzekkirât dâ'iye*, Kahire, ts. (Şirketü'l-emel li't-tibâ'a ve'n-neşr), s. 11-29, 143-146; *en-Neşretü'l-Mısrîyye li'l-maḥbû'ât: 1961-1962*, Kahire 1963, s. 20, 34, 39; Ahmed M. Mansûr v.dğr., *Delilü'l-maḥbû'âti'l-Mısrîyye: 1940-1956*, Kahire 1975, s. 22, 28, 31; J. J. G. Jansen, *The Interpretation of the Koran in Modern Egypt*, Leiden 1980, s. 61; Zeyneb Abbâs Fevânîsî v.dğr., *Delilü'l-kitâbi'l-Mısrî: 1983*, Kahire 1983, s. 121; Nâdiye Seyyid İbrâhim v.dğr., *Delilü'l-kitâbi'l-Mısrî: 1988*, Kahire 1988, s. 76; *en-Neşretü'l-'Arabiyye li'l-maḥbû'ât: 1994*, Tunus 1996, s. 56; M. Hayr Ramazan Yûsuf, *Tetîmmetü'l-A'lâm*, Beyrut 1998, I, 140-142; Ahmed el-Alâvine, *Zeylû'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 71; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 79; "Mahlûf, Haseneyn Muhammed", *el-Mevsû'atü'l-'Arabiyyetü'l-'âlemiyye*, Riyad 1999, XXII, 460-461.

MÂCİDE MAHLÛF

MAHLÛF, Muhammed Haseneyn

(bk. ADEVÎ, Muhammed Haseneyn).

MAHLÛF,**Muhammed b. Muhammed**

(bk. MUHAMMED MAHLÛF).

MAHLÛK

(bk. YARATMA).

MAHMESÂNÎ

(المحمصاني)

Subhî b. Muhammed
Receb el-Mahmesânî
(1906-1986)

Lübnanlı hukukçu.

Beyrut'ta doğdu. İlk öğrenimi I. Dünya Savaşı'nın olağan üstü şartları içinde geçti. 1919 yılında Fransız işgali altındaki Beyrut'ta Amerikan Üniversitesi'ne bağlı okullarda başladığı orta ve lise tahsilini 1924'te tamamladı. Ardından Fransa'ya giderek Lyon Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi gördü; özel hukuk ve iktisat alanında iki diploma aldı. Bu üniversitede *Les idées économiques d'Ibn Khaldoun* adlı teziyle (Lyon 1932; Beyrut 1933) doktorasını tamamladıktan sonra Londra Üniversitesi'nde hukuk dalında lisans diploması aldı (1935).

Subhî el-Mahmesânî, Paris'te öğrenimini sürdürürken 1929 yılından itibaren Lübnan'da Sûr şehri mahkeme kadılığı, Şûf'ta sulh hâkimliği, Beyrut'ta karma istinaf mahkemesi müsteşarlığı, temyiz ve istinaf mahkemesinde kadılık ve başkanlık (1938-1946) ve yüksek şer'î mahkeme savcılığı görevlerinde bulundu. 1947'de hâkimlikten ayrılarak avukatlık yapmaya başladı. 1938-1974 yılları arasında Lübnan ve Saint Joseph üniversiteleriyle Ma'hedü'd-dirâsâtî'l-Arabiyye'de hocalık yaptı. 1945'te Kahire'de Arap Birliği ve aynı yıl San Francisco'da Birleşmiş Milletler sözleşmesinin hazırlanmasında Lübnan heyetine hukuk danışmanı olarak katıldı. Milletlerarası Tahkim Mahkemesi'nde millî şube üyeliği, çeşitli milletlerarası tahkim komisyonlarında üyelik ve başkanlık yaptı. 1964-1968 yıllarında Beyrut milletvekiliği, 1966'da İktisat bakanlığı görevlerinde bulundu. Ancak siyasetten hoşlanmadığı için bakanlıktan ayrıldıktan sonra öğretim üyeliği göreviyle telif çalışmalarını sürdürdü. Dimaşk, Kahire ve Bağdat Arap Dili akademilerine üye olan Mahmesânî tedavi için gittiği Paris'te 10 Eylül 1986 tarihinde vefat etti. Gerek Batı'da hukuk öğrenimi görmesi gerekse müslümanlarla gayri müslimlerin bir arada yaşadığı bir ortamda yetişmesi Mahmesânî'yi İslâm hukukunu Batı hukukuyla karşılaştırdığı, İslâm hukukunu çağdaş hukuk teknik ve teorileri açısından ele aldığı çalışmalara yöneltmiştir.

Eserleri. 1. *Felsefetü't-teşri' fi'l-İslâm*. İslâm hukukuna giriş mahiyetinde özlü bir eser olup yabancılara ve yabancı kültürle yetişenlere İslâm hukukunu tanıtmak, İslâm hukukunu bilenlere de Batı hukukunun üslûbunu öğretmek, her iki hukuk sistemi arasındaki benzerlik ve ayrılıklara dikkat çekmek amacıyla telif edilmiştir (Beyrut 1946, 1952, 1981, 5. bs.). Eser Urduca (Lahor 1955), İngilizce (çev. Farhat J. Ziadeh, Leiden 1961) ve Farsça'ya (Tahran 1968) çevrilmiştir. 2. *en-Nazarîyyetü'l-âmme li'l-mucebât ve'l-ukûd fi's-şerî'atî'l-İslâmiyye*. Müellifin önemli eserlerinden biri olup İslâm hukukunda akid ve borç teorisine dairdir. Meseleci bir metotla tedvin edilen klasik fıkıh literatürünün, yapısı gereği çağdaş hukuk biliminde olduğu gibi bütün borç nevilerini kapsayan genel bir teoriye sahip bulunmadığını, ancak bunun için gerekli birikim ve temel mevcut olduğunu belirten müellif daha önce bu yönde yapılan çalışmaların yetersiz kaldığını, kendisinin

İslâm borçlar hukukunun genel hükümlerini ortaya koymaya çalıştığını ifade eder. Çeşitli baskıları yapılan eser (Beyrut 1948, 1972, 1983) Farsça'ya çevrilmiştir (Tahran 1961). 3. *ed-Düstûr ve'd-dîmûkrâtiyye* (Beyrut 1952). 4. *el-Mebâdi'ü's-şer'iyye ve'l-kânûniyye fi'l-hacr ve'n-nafakât ve'l-mevâriş ve'l-vasiyye*. Saint Joseph Üniversitesi'ndeki Fransız Hukuk Enstitüsü'nde üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine verdiği konferanslardan oluşan kitap Hanefî fikhını ve Lübnan'daki uygulamayı esas almıştır (Beyrut 1954, 7. bs. 1981). 5. *el-Evzâ'u't-teşri'yye fi'd-düveli'l-Arabiyye mâzîhâ ve hâzîruhâ*. Günümüzdeki Arap ülkelerinde dünü ve bugünyle yasama konusuna, bunun tarihi ve içtimal sebeplerinin tahliline dairdir (Beyrut 1957, 1962, 1965, 1972, 1981). 6. *Muqaddime fi ihyâ'i 'ulûmi's-şer'îa*. Mahmesânî'nin Tunus'ta verdiği, ictihad, fukahânın ihtilâfî, fikhin tedvini, devlet ve devletlerarası ilişkiler, hukuk ve temel özgürlükler, aile düzeni gibi konulara dair on iki konferansı ihtiva etmektedir (Beyrut 1962). 7. *The Principles of International Law in the Light of Islamic Doctrine*. Müellifin Lahey'de Academy of International Law'da 1966 yazında öğrencilere verdiği konferanslardan oluşmaktadır (Leiden 1966). 8. *el-Kânûn ve'l-'alâkâtü'd-devliyye fi'l-İslâm*. Bir önceki eserin gözden geçirilip bazı çıkarma ve ilâvelerle yeniden telif edilmiş şeklidir (Beyrut 1972, 1982). 9. *ed-De'â'imü'l-hukûkiyye li'l-kavânîni's-şer'iyye* (Beyrut 1973, 1979). 10. *el-Evzâ'î ve te'âlimü-hü'l-insâniyye ve'l-kânûniyye* (Beyrut 1978). 11. *el-Mücâhidûn fi'l-hak*. Hicret, İmam Mâlik, Evzâî, Ebû Yûsuf, Mâverdi, İbn Kayyim el-Cevziyye, İbn Haldûn, Abdürrezzâk Ahmed es-Senhûrî ve Muhammed İkbâl hakkında kaleme alınmış makaleleri ve anma toplantılarında yapılmış konuşmalardan seçmeleri içerir (Beyrut 1979, 1985). 12. *Erkânü hukuķi'l-insân* (Beyrut 1979). 13. *el-Müctehidûn fi'l-kazâ'*. Fikhin tedvini ve mezheplerin teşekkülünden önce kadılık mesleğinde ün yapmış üç selef âlimi olarak Kâdî Şüreih, İbn Şübrûme ve İbn Ebû Leylâ'nın biyografileriyle yargılama hukuku başta olmak üzere çeşitli konularla ilgili ictihadlarını ihtiva etmektedir (Beyrut 1980, 1985). 14. *Fî dürûbi'l-'adâle: Dirâsât fi's-şer'îa ve'l-kânûn ve'l-'alâkâtü'd-devliyye*. Daha önce yayımlanmış bazı makale ve konferanslarından oluşmaktadır (Beyrut 1982). 15. *Türâsü'l-hulefâ'î'r-râsidin fi'l-fikh ve'l-kazâ'* (Beyrut 1984).

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed el-Alâvine, *Zeylû'l-A'lâm*, Cidde 1418/1998, s. 104; Nizâr Abâza – M. Riyâz el-Mâlih, *İtmâmü'l-A'lâm*, Beyrut 1999, s. 130; M. Behcet el-Baytâr, "et-Ta'rif ve'n-naqd: Muqaddime fi ihyâ'i 'ulûmi's-şer'îa", *MMLADm.*, XXXVII/3, Dimaşk 1382/1962, s. 476-479; Şukrî Faysal, "ed-De'â'imü'l-hukûkiyye li'l-kavânîni's-şer'iyye", a.e., XLVIII/4 (1393/1973), s. 917-922; Adnân el-Hatîb, "ed-Düktûr Şubhî el-Mahmesânî", a.e., LXIII/4 (1988), s. 712-732.

AHMET ÖZEL

MAHMİL

(محمّل)

Mekke-Medine'ye
surre adıyla gönderilen
para ve hediyelerin konulduğu,
develere yüklenen bir çeşit vasıta

(bk. SURRE).

MAHMUD I

(محمود)

(ö. 873/1469)

Hindistan'da
Halaciler'in Mâlvâ kolunun
kurucusu
(1436-1469).

Hindistan'a Orta Asya'dan gelen Halaç (Kalaç) Türk aşiretindedir. Melik Mugîs'in oğlu olup annesi, Timur'un Hindistan'ı işgalinden sonra Delhi Sultanlığı'ndan bağımsız hale gelen Mâlvâ Gûrî hânedanının kurucusu Dilâver Han'ın kız kardeşidir. Mahmud küçük yaşta dikkat çekince Dilâver Han'dan sonra tahta çıkan oğlu Hüşeng Şah tarafından on altı yaşında iken kendisine han unvanı verildi. Hüşeng'in ardından Muhammed Şah Gûrî unvanıyla yerine geçen oğlu Gaznî Han, 1436'da kayınpederi Mahmud'un ictihâslarından endişe edip onu ortadan kaldırmak istediğinde Mahmud kızı vasıtasıyla damadını zehirlettirerek Mâlvâ tahtına hâkim oldu. Saltanatı teklif ettiği babası Melik Mugîs'in bunu kabul etmemesi üzerine yönetime kendisi geçti (29 Şevvâl 839 / 16 Mayıs 1436). İlk zamanlar Muhammed Gûrî'nin kumandanlarının direnişiyle karşılaştıysa da yavaş yavaş hâkimiyetini güçlendirdi, kumandanların bir kısmını babasının önerisiyle affederek uzak vilâyetlere tayin etti. Ancak bu siyaset beklenen sonucu vermedi; rakipleri İslâmâbâd, Hüşengâbâd ve Çanderi'de büyük bir isyan başlattılar. Melik Mugîs bu isyanı güçlükle bastırabilirdi.